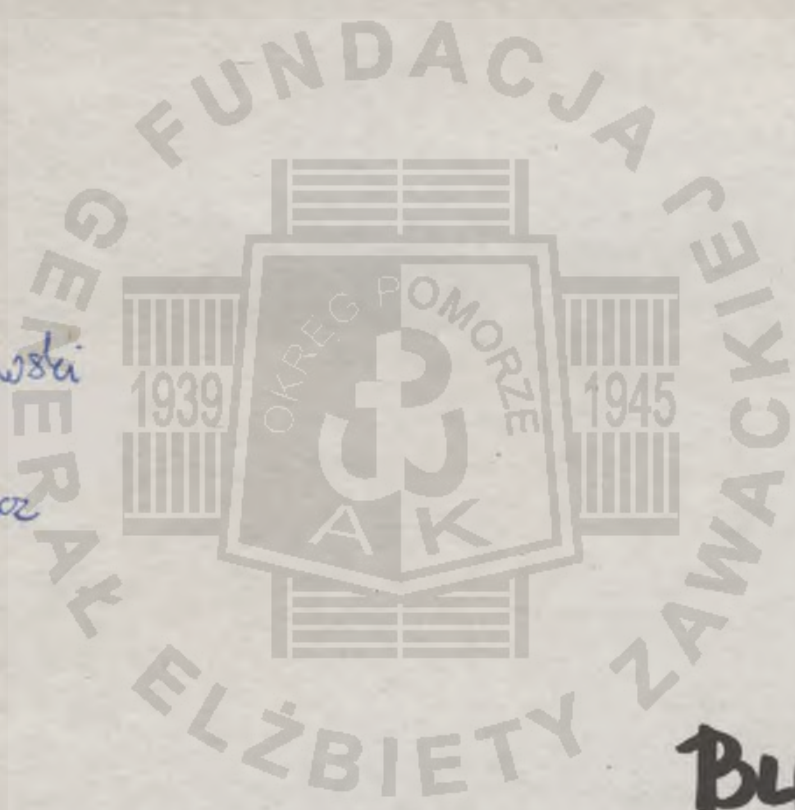

poprzedni nr d: 607/1257
v '03

FUNDACJA GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
2189 36
Nr t-ku 82 1090 1506 0000 0000 5002 0244

syn
Aleksander Tobolewski
85-009 Bydgoszcz

Bydgoszcz
AK

Tobolewski Michał

M: 607/1257₁ Pom.

IS ZAWARTOŚCI TECZKI —

Tobolewski Michał

J: M: 607/1257 Pom.

Bydgoszcz 07 K

I/1. Relacja

k. 3 s. 1-3

I/2. Dokumenty (sensu śródco) dotyczące osoby relatora

I/3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące osoby relatora

II. Materiały uzupełniające relację

k. 5 s. 4-4 1945

III/1 – Materiały dotyczące rodziny relatora —

III/2 – Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 – Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III/4 – Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 – inne... —

IV. Korespondencja

1) list U. Żbikowskiej do Fundacji k. 1 s. 1

V. Nazwiskowe karty informacyjne

k. 2

VI. Fotografiografia - dwa ikonografii

T/1. Relacja - Tobolewski Michał:

- Relacja o niezwykłym członku konspiracji opracowana przez syna Aleksandra Tobolewskiego, Bydgoszcz, 11.01.1993r. map. kopia.

k. 9 s. 1-3

akt.

Ref. ~~M-575/1000~~ 26-01-93
M-607/1257 74/A/93

R e a c j a

o niezującym członku konspiracji

Michał Tobolewski urodzony 16.09.1905r. w Dobrzcu

syn Jana i Wiktorii z domu Sciesińska.

Szkołę podstawową ukończył w Dobrzcu.

Następnie uczęszczał do Państwowego Polskiego Seminarium Nauczycielskiego w Bydgoszczy, które ukończył 31.03.1928r. (świadcstwo Nr 13).

Po ukończeniu szkoły pracował w Szkole Podstawowej w Bydgoszczy przy ul. Saperów (dzielnica Jachcice).

Prezes Związku Polskich Towarzystw Szkolnych w Berlinie pan Jan Baczewski zaproponował 10 osobowej grupie nauczycieli z Bydgoszczy pracę w szkołach polskich na terenie Niemiec. Kryterium doboru poza kwalifikacjami nauczyciela był patriotyzm i odporność psychiczna na prowokacyjną presję ze strony władz niemieckich. Dlatego w grudniu 1931 roku udaje się na Śląsk Opolski do miejscowości Kucoby powiat oleski. Szkoła z tej miejscowości w 1934 roku przeniesiona zostaje do Bocianowic powiat Strzelce Opolskie. Związek małżeński zawarł 27.12.1934r. na Jasnej Górze z Martą Wojtkowiak.

Dzieci: Aleksander ur. 2.11.1936 r. w Bocianowicach

Krystyna ur. 24.07.1940 r. w Bydgoszczy.

Wakacje letnie 1939 r. spędził z rodziną w Polsce w Bydgoszczy. Ze względu na pełnioną na terenie Niemiec działalność nauczyciela i społecznika, nie mógł wrócić do Strzelec Opolskich po wybuchu wojny. Pierwsze miesiące okupacji ukrywał się na wsi wśród krewnych. Rodzina mieszkała wówczas w Bydgoszczy przy ul. Jasnej 7 mł. W czasie ukrywania się nie był poszukiwany przez Niemców.

Z posiadanych dokumentów wynika, że był zatrudniony w Grundstücksgesellschaft der Haupttreuhandstelle- Zweigstelle Bromberg, która to instytucja zmieniła nazwę na Grundstücksgesellschaft für den Reichsgau Danzig - Westpreussen - Zweigstelle Bromberg z miejscem zatrudnienia w Gdyni.

Pracował tam prawdopodobnie od 1940 roku do maja 1943 roku. Był zatrudniony jako pomoc biurowa przy przeprowadzaniu szacunków majątku polskiego, przejętego przez Niemców - nieruchomości mieszkalne, handlowe itp.

W związku z wykonywaną pracą towarzysząc Niemcom, przebywał w różnych miejscowościach na obszarze włączonym do Rzeszy np.

- Stargard od 22.09.1941 r. do 19.10.1941 r.
- Grudziądz od 20.10.1941 r. do 16.11.1941 r.
- Nakło od 15.12.1941 r. do 22.02.1942 r.
- Świecie od 4.05.1942 r. do 28.08.1942 r. oraz
od 21.09.1942 r. do 15.11.1942 r.
- Łobżenica od 14.12.1942 r. do 10.01.1943 r.

W pozostałym czasie pracował albo w Gdyni albo w Bydgoszczy. W 1941 roku został oddelegowany do Poznania do Deutsche Umsiedlungs-Treuhand-Gesellschaft Niederlassung Posen od 1.03.1941 do 17.03.1941.

Charakter pracy umożliwiający legalne podróże po terenie Pomorza został wykorzystany w pracy konspiracyjnej.

Wprowadzającym do ZWZ w 1940 r. a następnie do Armii Krajowej był brat cioteczny ojca - Wawrzyńiec Zbikowski zamieszkały w Bydgoszczy. Ojciec przekazywał informacje które uzyskiwał w pracy a dotyczące skonfiskowanych domów, zakładów, szkód wojennych itp.

Być może, że pełnił również funkcję łącznika przy wyjazdach w teren. Razem z Wawrzyńcem Zbikowskim bywał w leśniczówce Kadzionka za Koronowem. Może było to związane z partyzantką?

Odnosnie zatrudnienia ojca w latach 1943-1945 nie mam żadnych dokumentów. Wiem, że dojeżdżał rowerem na lotnisko i kontynuował współpracę z konspiracją.

Aresztowanie ojca w ostatnich dniach przed opuszczeniem Bydgoszczy przez Niemców, przypuszczam, że było związane z działalnością konspiracyjną - powiązane z aresztowaniami toruńskimi.

Muszę tu jeszcze wspomnieć o tym, że ojciec miał aparat fotograficzny i sam robił odbitki stykowe.

W dniu 18 stycznia 1945 roku zostaje aresztowany i osadzony w więzieniu w Bydgoszczy przy ul. Waży Jagiellońskiej.

W niedzielę 21.01.1945 roku wczesnym rankiem aresztowani
prowadzeni byli w kierunku Koronowa a dalej do Chojnic.
Zginał gdzieś na trasie lub w Dolinie Śmierci pod Chojnicami.

Załączam zdjęcie ojca.

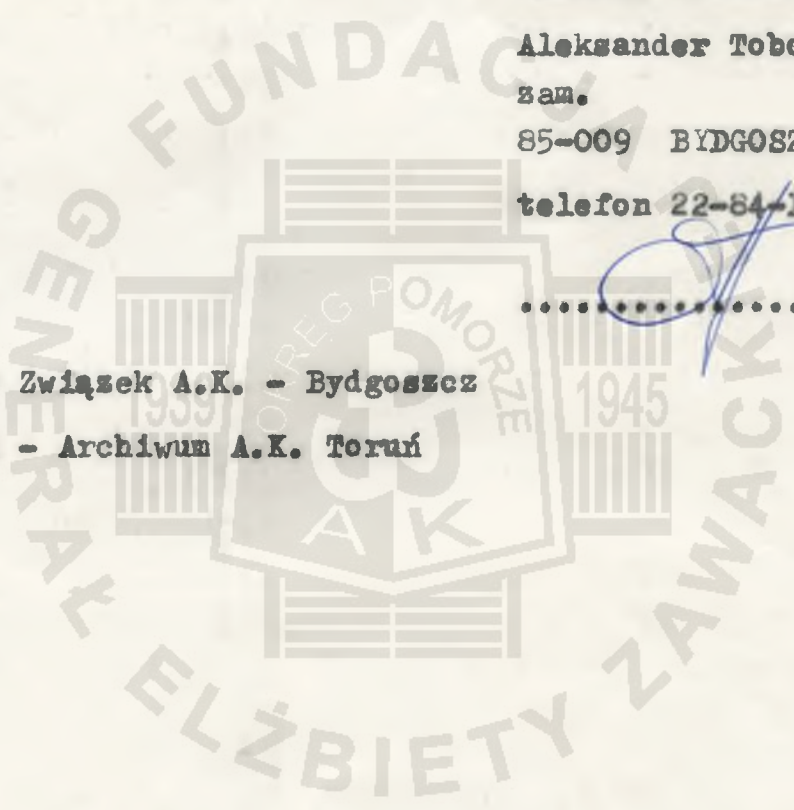
Bydgoszcz, 11.01.1993 r.

Relację opracował syn
Aleksander Tobolewski
zam.
85-009 BYDGOSZCZ
telefon 22-84-16

Otrzymują:

- 1. Światowy Związek A.K. - Bydgoszcz
- 2. Fundacja - Archiwum A.K. Toruń
- 3. a/a

.....
[Handwritten signature]

II Materiały uzupełniające relacje: Tobolewski
Michał.

- Biogram sporządzony przez Ursulę Żbikowską,
Bydgoszcz 11 sierpnia 1993, nusp. + kopia k. 18.1-2
- Kopia następnej wersji biogramu opr. Ursulę
Żbikowską, bez daty, nusp k. 18.3-4
- Informacja dot. śmierci Józefa Tobolewskiego k. 18.3
- Biogram Michała Tobolewskiego [w:] Słownik bio-
graficzny konspiracji pomorskiej 1935 - 1945 cz. 1
Toruń 2002, ksero. k. 18.4

Wpłynęło dnia 13.08.93
802/X/93

1

Biogram

T O B O L E W S K I Michał (1905 - ?)

informator ⁹⁹⁰⁰ ZWZ-AK *Bydgoszcz*

? / *zawód - rolnik*

Urodzony 16.09.1905r. w Dobrczu syn Jana i Wiktorii z domu Ście-
sińska. Szkołę podstawową ukończył w Dobrczu. ^(now...) Państwowe Seminarium
Nauczycielskie w Bydgoszczy ukończył w 1928r. ^{i podjęł pracę naucz.} Pracował w szkole
podstawowej w Bydgoszczy ^{od 1931 - 1939 jako nauczyciel i domiarca polonij.}

Z pobudek patriotycznych na apel Prezesa Związku Polskich Towarzystw
Szkolnych w Berlinie zdecydował się na pracę nauczyciela dzieci pol-
skich w Niemczech i społecznika w środowisku polonijnym. Od grud-
nia 1931r. do końca roku szkolnego 1939r. pracował na Śląsku Opolskim.
Związek małżeński zawarł 27.12.1934r. Posiadał syna urodzonego
w 1936r. i córkę urodzoną w 1940r.

Wybuch II wojny światowej zastał go w Bydgoszczy. Przez pierwsze ty-
godnie ukrywał się na wsi. Od grudnia 1939r. do lipca 1940r. był za-
trudniony przy rozbiórce zasieków w lasach w rejonie Koronowa.

Zaprzyśiężony przez swego kuzyna Wawrzyńca Żbikowskiego w końcu 1940r.
pełnił funkcję informatowa. Był zatrudniony w ^(Amkego) Grundstuecksgesell-
schaft der Haupttreuhandstelle ^{był w Bydgoszczu} jako pomoc przy przeprowadzaniu sza-
cunków szkód wojennych, rekwizycji itp. Charakter pracy umożliwiał ^{co} mu
legalne podróże po terenie Pomorza ^{co było} wykorzystywane w pracy
konspiracyjnej. ^{wynadawany} Od 1943r. do stycznia 1945r. pracował jako robotnik
na lotnisku i kontynuował działalność konspiracyjną. ^{W zakresie?}

W dniu 18 stycznia 1945r. został aresztowany i osadzony w więzieniu
w Bydgoszczy. W trzy dni później 21. stycznia 1945r. widziano go po
raz ostatni w grupie ^{killen act} aresztowanych prowadzonych w kierunku ^{na Nakło} zachodnim
od Bydgoszczy. Odtąd wszelki ślad zaginął i wieloletnie poszukiwania
nie dały pozytywnych rezultatów.- ^{(Rozm. z... 76v) 1 PC K}

Bydgoszcz, dnia 11 sierpnia 1993r.
Sporzadziła: Urszula Żbikowska

Branż Zrodet

Żbikowska

85-222 B y d g o s z c z

AP AK. T. M. Tobolewski

27 X 93

inf. utoni. aut.

*głównie w
zakresie 3*

Org?

*jakieś
fakty
z drzew -
Taluści*

B i o g r a m

T O B O L E W S K I M i c h a ł (1 9 0 5 - ?)

informatör ZWZ-AK

Urodzony 16.09.1905r. w Dobresu syn Jana i Wiktorii z domu Scie-
sińska. Szkołę podstawową ukończył w Dobresu. Państwowe Seminarium
Nauczycielskie w Bydgoszczy ukończył w 1928r. Pracował w szkole
podstawowej w Bydgoszczy.

Z pobudek patriotycznych na apel Prezesa Związku Polskich Towarzystw
Szkolnych w Berlinie zdecydował się na pracę nauczyciela dzieci pol-
skich w Niemczech i społecznika w środowisku polonijnym. Od grud-
nia 1931r. do końca roku szkolnego 1939r. pracował na Śląsku Opolskim.
Związek małżeński zawarł 27.12.1934r. Posiadał syna urodzonego
w 1936r. i córkę urodzoną w 1940r.

Wybuch II wojny światowej zastał go w Bydgoszczy. Przez pierwsze ty-
godnie ukrywał się na wsi. Od grudnia 1939r. do lipca 1940r. był za-
trudniony przy rozbiórce zasieków w lasach w rejonie Koronowa.

Zaprzysiężony przez swego kuzyna Wawrzyńca Żbikowskiego w końcu 1940r.
pełnił funkcję informatora. Był zatrudniony w Grundstucksgesell-
schaft der Haupttreuhandstelle jako pomoc przy przeprowadzaniu sza-
cunków szkód wojennych, rekwizycji itp. Charakter pracy umożliwił
legalne podróże po terenie Pomorza co było wykorzystywane w pracy
konspiracyjnej. Od 1943r. do stycznia 1945r. pracował jako robotnik
na lotnisku i kontynuował działalność konspiracyjną.

W dniu 18 stycznia 1945r. zostaje aresztowany i osadzony w więzieniu
w Bydgoszczy. W trzy dni później 21. stycznia 1945r. widziano go po
raz ostatni w grupie aresztowanych przewożonych w kierunku zachodnim
od Bydgoszczy. Odtąd wszelki ślad zaginął i wieloletnie poszukiwania
nie dały pozytywnych rezultatów.-

Bydgoszcz, dnia 11 sierpnia 1993r.

Sporządziła: Urszula Żbikowska

U. Żbikowska

Uopio

3

1945

Tobolewski Michał (1905 [?]), informator Garn. AK Bydgoszcz.

Ur. 16. IX. 1905 r. w Dobrczu. pow. Bydgoszcz, ⁵⁴² A. Jana, rolnika i Wiktorii z d. Sciesińskiej. W 1928 r. ukończył Państw. Sem. Naucz. w Bydgoszczy i podjął pracę nauczyciela. W latach 1931-1939 pracował jako nauczyciel i działacz polonijny na Śląsku Opolskim.

Wybuch wojny zastał go w Bydgoszczy. Przez pierwsze tygodnie ukrywał się na wsi. Zaprzysiężony do ZWZ w końcu 1940 r. przez swego kuzyna [→] Wawrzyńca Zbikowskiego ps. "Myśliwy", członka sztabu KO. Pełnił funkcję informatora. Zatrudniony był okresowo w Gdyni i w Bydgoszczy, w niemieckiej f-mie prowadzącej szacunki szkód wojennych, rekwizycji itp, co umożliwiało mu legalne poruszanie się po całym Pom. Zebrane z terenu informacje ^(mimo zakazu) przekazywał ^{e/} jako materiał wywiadowczy, W. Zbikowskiemu. Od 1943 do 1945 r. pracował na terenie bydgoskiego lotniska i prawdopodobnie nadal prowadził działalność konsp. 18. I. 1945 r. został aresztowany w Bydgoszczy i osadzony w więzieniu na Wałach Jagiellońskich. W trzy dni później widziano go po raz ostatni w grupie kilku osób prowadzonych w kierunku na Nakło. Odtąd wszelki ślad po nim zaginął i wielokrotne poszukiwania przez GKBZ i PCK nie dały rezultatów.

AP AK T.M. Tobolewski; mat. własne autorstwa (wzrost 14. Zbikowskiego)

HM

Urszula Zbikowska

2. Tobolewski Michał

G.T. SBK P

- W. Jastrzębski - w dalekim obcym kraju na str. 124 podaje informację, że Józef Tobolewski (ur. 1890) zmarł 1.06.1945 w Białorecku w ZSRR. A może u W. Jastrzębskiego występuje pomyłka?

Wg p. Żbikowskiej to nie ta sama osoba. H.H.

4

Tobolewski Michał (1905–...?), informator Gam. AK Bydgoszcz.

Ur. 16 IX 1905 r. w Dobrczu, pow. Bydgoszcz, syn Jana, rolnika i Wiktorii z d. Ściesińskiej. W 1928 r. ukończył Państwowe Seminarium Nauczycielskie w Bydgoszczy i podjął pracę nauczyciela. W latach 1931–1939 pracował jako nauczyciel i działacz polonijny na Śląsku Opolskim.

Wybuch wojny zastał go w Bydgoszczy. Przez pierwsze tygodnie ukrywał się na wsi. Zaprzysiężony do ZWZ w końcu 1940 r. przez swego kuzyna → Wawrzyńca Żbikowskiego ps. „Myśliwy”, członka sztabu KO. Pełnił funkcję informatora. Zatrudniony był okresowo w Gdyni i w Bydgoszczy, w niemieckiej firmie prowadzącej szacunki szkód wojennych, rekwizycji itp., co umożliwiała mu legalne poruszanie się po całym Pomorzu. Zebrane z terenu informacje wywiadowcze przekazywał Żbikowskiemu. Od 1943 do 1945 r. pracował na terenie bydgoskiego lotniska i prawdopodobnie nadal prowadził działalność konspiracyjną. 18 I 1945 r. został aresztowany w Bydgoszczy i osadzony w więzieniu na Wałach Jagiellońskich. W trzy dni później widziano go po raz ostatni w grupie kilku osób prowadzonych w kierunku na Nakło. Odtąd wszelki ślad po nim zaginął i wielokrotne poszukiwania przez GKBZ i PCK nie dały rezultatów.

APAK, T.: Tobolewski M.; mat. własne autorki (córki W. Żbikowskiego).

Urszula Żbikowska

„Słownik biograficzny konspiracji pomorskiej
1939–1945” cz. 1 Tom 2002.

IV/1. Korespondencja bieżąca dot. A. Tobolewskiego

- list Ursuli Żbikowskiej do doc. Elżbiety Kawackiej, Bydgoszcz, 24 stycznia 1983, wsp.

k. 1 s. 1

af.
Urszula Żbikowska

85-222 Bydgoszcz

Bydgoszcz, dnia 24 stycznia 1993r. *Rel. M. 607/1257*

FUNDACJA

„Archiwum Pomorskie Armii Krajowej”
ul. Piekary 49, tel. 271-85
87-100 TORUŃ

Szanowna Pani *26.01.93*

74/A/93
Docent Elżbieta Zawacka

Fundacja "Archiwum Pomorskie
Armii Krajowej"

w T o r u n i u

Szanowna Pani Docent !

W uzupełnieniu relacji o moim Ojcu Wawrzyńcu Żbikowskim przesy-
łam relację mego kuzyna o działającym ^{u konspiracji} Jego Ojcu Michale Toboleńskim
wraz ze zdjęciem.

Równocześnie załączam zdjęcie mojego Ojca oraz kserokopię pisma
Prof. Macieja Krzyżanowskiego potwierdzające działalność mego Ojca
w Pomorskim Okręgu AK.

Wyjaśniam, że nadal oczekuję na relację od syna adwokata Józefa
Brajczewskiego - ponaglałam pisemnie, telefonowałam - obiecał, że
nadeśle.

Po wielu staraniach otrzymałam adres wnuczki leśniczego Kołodzieja
z Kadzionki i oczekuję informacji o nim, jego córce Zofii i zięciu
Władysławie Woškowiaku, który działał w rejonie "Darzbór" (sąsiedz-
two Emilianowa).

Zapoznałam się z aktami sprawy w archiwum Sądu Wojewódzkiego w Byd-
goszczy dot. p.ćsesu Ojca, a obecnie czekam na zezwolenie z Urzędu
Ochrony Państwa na zapoznanie się z aktami śledztwa.

Moje wielokierunkowe działania dają rezultaty niewspółmierne do sta-
rań, zatem podjęłam decyzję etapowego uzupełniania mojej relacji o Ojcu
w miarę ewent. uzyskiwania informacji, nie mam bowiem nadziei na
jednorazowe opisanie Jego działalności.-

Łączę wyrazy szacunku

A. Żbikowska

T: M: 607 / 1257 Pom.

Bydgoszcz

Tobolewski Michał

V. Nazwiskowe karty informacyjne

k. 2

BYDGONIA
AK 1

TOBOLEWSKI MICHAŁ

Zob. ARAK, INSP. BYDG., T.: ŻBIKOWSKA U. 2

a

HK 2

TOBOLEWSKI Michał

Bydgoszcz

Urodz. 16 IX. 1905 r. o Dobrosze, par. Bydgoszcz.

Informator Szw. HK Bydgoszcz.

Przesłany 18. I. 1945 r. o Bydgoszcz. Słuch po
nim cegiest.

Zob. Stawicki Biogr. Towsp. Tom. t. 1, s. 210

Fundacja Archiwum Solwoskie HK
Joni, 1994

W. 2002

SP-NA INWALIDOW "1 MAJ"
Chelmska, ul. Dworcowa
Teatrka przy ul. z klasami
ul. 79/7303-07
Cena det. (omowina) 232
Cot. 1
SWA 1884-981

Syn Tobolewski Aleksander
85-009 Bydgoszcz

tel. 22-84-16

M.607/1257 Bydgoszcz
AK

+
1945 Tobolewski Michał

Jobolewski Michał

ZESKANOWANE

